

Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою

Рекомендована для прийняття своїм Конгресом Організації Об'єднаних Націй у запобіганні злочинності та поведженні з правопорушниками, що відбуває в Мілані з 26 серпня по 6 вересня 1985 року, і прийнята резолюцією 40/34 Генеральної Асамблеї від 29 листопада 1985 року.

А. Жертви злочинів.

1. Під терміном "жертви" розуміються особи, яким індивідуально чи колективно було завдано шкоди, включаючи тілесні ушкодження або моральні збитки, емоційні страждання, матеріальні збитки або суттєве ураження їхніх основних прав у результаті дії чи бездіяльності, що порушують діючі національні кримінальні закони держав-членів, включаючи закони, що забороняють злочинне зловживання владою.
2. У відповідності з цією Декларацією та чи інша особа може вважатися "жертвою" незалежно від того чи було встановлено, арештовано передчино в суд, засуджено правопорушника, а також незалежно від родинних зв'язків між правопорушником та жертвою. Термін "жертва" у відповідних випадках включає близьких родичів чи утриманців безпосередньої жертви, а також осіб, яким було завдано збитків при спробі надати допомогу жертві, що перебуває у тяжкому становищі, або запобігти віктимізації (щоб особа стала жертвою положення).
3. Тези, що містяться у цій Декларації, стосуються всіх осіб без будьяких відмін, незалежно від раси, кольору шкіри статі, віку, мови, віровизнання, національності політичних чи інших поглядів, культурних переконань чи практики, майнового чи родинного становища, етнічного або соціального походження та непрацевдатності. Приступність до правосуддя та справедливе поведження.
4. До жертв слід ставитися із співчуттям та поважати їх гідність. Вони мають право на доступ до механізмів правосуддя та якнайшвидшу компенсацію завданих збитків у відповідності з національним законодавством.
5. У тих випадках, коли це необхідно, слід створити і зміцнити судові та адміністративні механізми, для того, щоб забезпечити жертвам можливість отримувати компенсацію за допомогою офіційних або неофіційних процедур, які мали б оперативний характер, були б справедливими, недорогими та приступними. Жертви, що намагаються отримати компенсацію з допомогою таких механізмів повинні інформуватися про їхні права.
6. Слід сприяти тому, щоб судові та адміністративні процедури більшою мірою відповідали потребам жертв шляхом:
  - а) надання жертвам інформації про їхню роль та про об'єм, терміни проведення та хід судового розгляду та про результати розгляду їхніх справ, зокрема у випадках важних злочинів, а також у випадках коли вони попросять про таку інформацію;
  - в) забезпечення можливості викладу та розгляду думок та побажань жертв на відповідних етапах судового розгляду у тих випадках, коли зачіпаються їхні особисті інтереси, без шкоди для звинувачених та згідно з відповідного національного системою правосуддя;

с) надання належної допомоги жертвам протягом всього судового розгляду;

д) вжиття заходів для зведення до мінімуму незручності для жертви, охорони її особистого життя у тих випадках, коли це необхідно, та забезпечення їх безпеки, а також безпеки їх сімей та свідків з їхнього боку і захисту їх від залякування та помсти;

е) уникнення невинуватих затримок при розгляді справ та виконанні постанов чи рішень про надання компенсації жертвам.

7. У тих випадках, коли це необхідно, слід використати неофіційні механізми врегулювання спорів, включаючи посередництво, арбітраж та суди звичайного права чи місцеву практику, для того, щоб сприяти замиренню та наданню компенсації жертвам.

Реституція

8. За відповідних обставин правопорушники чи треті сторони, що несуть відповідальність за їхню поведінку, повинні надавати справедливую реституцію жертвам, їхнім сім'ям чи утриманням. Така реституція повинна включати повернення власності або виплату за спричинені збитки чи шкоду, відшкодування витрат, викликаних віктимізацією, надання послуг та поневолення у правах.

9. Урядом слід розглянути можливість включення реституції до своєї практики, положень та законів в якості однієї з мір покарання у кримінальних справах у доповненні до інших кримінальних санкцій.

10. У випадках заподіяння серйозних збитків оточуючому середовищу реституція, якщо буде винесено відповідне рішення, повинна включати, наскільки це можливо, відновлення навкілля та інфраструктури, заміну майна громади та відшкодування витрат, пов'язаних з переселенням у тих випадках, коли така шкода викликає необхідність переміщення громади.

11. Коли державні посадові особи або інші представники, що діють в якості офіційних чи напівофіційних, порушують національні кримінальні закони, жертви повинні отримати реституцію від держави, посадові особи чи представники якої несуть відповідальність за завдану шкоду. У тих випадках, коли уряд, за якого мала місце дія, що призвела до віктимізації, або бездіяльність, вже не існує, реституція жертвам повинна надаватися державою або урядами спадкоємцем.

Компенсація

12. У тих випадках, коли компенсацію неможливо отримати в повному обсязі від правопорушника чи від інших джерел, державам слід вживати заходів по наданню фінансової компенсації

а) жертвам, які в результаті важких злочинів дістали значні тілесні ушкодження чи суттєві підірвали своє фізичне або психічне здоров'я;

в) сім'я, зокрема утриманням осіб, які померли або стали фізично чи психічно недієздатними в результаті такої віктимізації.

13. Слід сприяти створенню, зміцненню та розширенню національних фондів для надання компенсації жертвам. При необхідності з цією метою можуть створюватися й інші фонди, в тому числі у тих випадках, коли держава, громадянином якого є жертва, не в змоззі відшкодувати жертві завдану їй шкоду.

Соціальна допомога

14. Жертвам слід надавати необхідну матеріальну, медичну психологічну та соціальну допомогу по урядових, добродійних, громадських та місцевих каналах.

15. Слід інформувати жертви про наявність медичних та соціальних послуг та іншої відповідної допомоги та забезпечити їм повну можливість скористатися ними.

16. Працівникам поліції, системи правосуддя, охорони здоров'я соціальних служб та іншому відповідному персоналові слід прохидити підготовку, яка б дозволяла забезпечити розуміння нами потреб жертви та керівних принципів надання належної оперативної допомоги.

17. При наданні послуг та допомоги жертвам слід приділяти увагу тим, хто має особливі патреби, зумовлені характером завданої шкоди або факторами, згаданими в пункті 3, вище.

В. Жертви зловживання владою.

18. Під терміном "жертви" розуміються особи, яким індивідуально або колективно було завдано шкоду, включаючи тілісні ушкодження або моральні втрати, емоційні страждання, матеріальні збитки або суттєве ураження їх основних прав в результаті дії чи бездіяльності, що ще ж є порушенням міжнародного визнаних норм, що стосуються прав людини.

19. Державам слід розглянути питання про включення в національні закони норм, які забороняють зловживання владою та передбачають засоби захисти для жертв таких зловживань. До числа таких засобів слід, зокрема, включити право на реституцію та або компенсацію і цеобхідну матеріальну, медичну, психологічну та соціальну допомогу та підтримку.

20. Деравам слід розглянути можливості заключення багатосторонніх міжнародних договорів, що стосуються жертв, визначення яких наводиться у пункті 18.

21. Державам слід періодично переглядати існуючі закони та практику для забезпечення їх здатності реагувати на умови, що змінюються, у випадку необхідності приймати та вводити в дію законодавчі положення, що забороняють дії, які являють собою серйозні типи зловживання політичного або економічною владою, та сприяють заходам та механізмам запобігання таким діям, а також розвивати та широко забезпечувати відповідні права та засоби правового захисту для жертв таких дій. Принципи медичної етики, що стосуються долі працівників охорони здоров'я особливо лікарів, в захісті ув'язнених або затриманих осіб від тортур та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принищують гідність, видів поводження та покарання. Прийняті резолюцією 37/194 Генеральної Асамблеї від 18 грудня 1982 року.

Генеральна Асамблея, посилаючись на свою резомоцію 31/85 від 13 грудня 1976 року, в якій вона запропонувала Всесвітній Організації охорони здоров'я підготувати проект кодексу медичної етики, який стосується захисту осіб, що пфддаються будьякій флрмі затримання чи тюремного ув'язнення, від тортур та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принуждають гідність типів поводження та покарання, Знову виславлюючи свою вдячність Виконавчому комітетові Всесвітньої організації охорони здоров'я, який ухвалив на своїй шістдесят третій сесії у січні 1979 року схвалити принципи, викладені у доповіді під заголовком "Розробка кодексів медичної етики", в добатку до якої містився проект зводу принципів, який підготован Радаю міжнародних медичних організацій і назвала "Принципи медичної етики, що стосуються ролі працівників охорони здоров'я у захісті осіб від тортур та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, типів поводження та покарання", враховуючи резолюцію 1981/27 Економічної та Соціальної Ради від 5 травня 1981 року, в якій Рада рекомендувала Генеральній Асамблеї прийняти заходи на заверження розробки проекту принципів медичної етики на її тридцять шостій сесії, посилаючись на свою резолюцію 36/61 від 25 листопада 1981 року, в якій вона ухвалила розглянути проект принципів медичної етики на своїй тридцять сьомій сесії з метою їх прийнятя, будучи отурбована тим, що нерідко представники медичної професії та інші працівники охорони здоров'я займаються діяльністю, яку важко узгодити з медичною етикою, признаючи, що у світ все ширше розповсюджується практика, коли важлива медична діяльність виконується працівниками охорони здооров'я, що не мають дозволу або не підготовані в якості лікарів, такими як асистенти лікарів, фельдшери, фізіотерапевти та санітари, З вдячністю нагадуючи про Токійську декларацію стосовно Всесвітньої медичної асоціації, яка містить

Керівні принципи для лікарів, що торкаються тортур та інших жорстоких, нелюдських, чи таких, що принижують гідність типів поведження та покарання у зв'язку із затриманням та тюремним ув'язненням, прийняті двадцять дев'ятою Всесвітньою медичною асамблеєю, що відбулася в Токіо у жовтні 1975 року, відзначаючи, що у відповідності з Токійською декларацією держави та асоціації професійних працівників, а також інші відповідці організації повинні вжити заходів проти будь-яких спроб піддати працівників охорони здоров'я або членів їхніх сімей погрозам чи репресіям внаслідок відмови таких працівників залишатися байдужими до застосування тортур чи інших видів жорстокого, нелюдського, чи такого, що принижують гідність, підтверджуючи Декларацію про захист усіх осіб від тортур та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, типів поведження та покарання, одностайно прийняту Генеральною Асамблеєю в її резолюції 3452 (xxx) від 9 грудня 1975 року, в якій вона заявила, що будь-яка дія, що являє собою тортуру чи інші жорстокі, нелюдські чи такі, що принижують гідність типи поведження та покарання, є образою людської гідності, порушенням цілей статуту Організації Об'єднаних Націй та порушенням загальної декларації прав людини, нагадуючи, що у відповідності зі статтею 7 Декларації прийнятої в резолюції 3452 (xxx), кожна держава повинна забезпечити таке становище, при якому всі дії здійснення тортур, як це визначено у статті 1 цієї Декларації, участь у тортурах, співучасть в них, підбурювання чи намір піддати тортурі, розглядатися б у відповідності з його кримінальними правоохоронними як злочини, будучи переконана, що за жодних обставин особа, що займається від того, хто отримує ці послуги, не карається і не змушується до виконання дій чи до здійснення діяльності на порушення медичної етики, в якому працівники охорони здоров'я, а особливо лікарі, можуть виявитися винними, повинно тягнути за собою відповідальність, намагаючись запровадити нові норми в цій галузі, які повинні виконуватися працівниками охорони здоров'я, а особливо лікарями та державними службовцями,

1. Схвалює Принципи медичної етики, що стосуються ролі працівників охорони здоров'я, а особливо лікарів, у захисті ув'язнених чи затриманих осіб від тортур чи інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, типів поведження та покарання, які містяться у додатку до цієї резолюції;
2. Закликає всі уряди забезпечити як найширше розповсюдження цих Принципів медичної етики спільно з цією резолюцією офіційною мовою даної держави, зокрема серед асоціацій медичною та парамедичною персоналу та установ, до функцій яких належить затримання чи тюремне ув'язнення;
3. Пропонує всім відповідним міжурядовим організаціям, зокрема Всесвітній організації охорони здоров'я, і зацікавленим неурядовим організаціям довести Принципи медичної етики до відомого найширшого кола осіб, особливо тих, що займаються активною діяльністю у медичній парамедичній галузях.

Додаток

Принципи медичної етики, що стосуються ролі працівників охорони здоров'я, а особливо лікарів, у захисті ув'язнених чи затриманих осіб від тортур та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, типів поведження та покарання.

Принцип 1

Працівники охорони здоров'я, а особливо лікарі, що забезпечують медичне обслуговування ув'язнених чи затриманих осіб, зобов'язані охороняти їх фізичне та психічне здоров'я та забезпечувати лікування захворювань такої ж якості та на такому ж рівні, які забезпечуються особам, що не є ув'язненими чи затриманими.

Принцип 2

Працівники охорони здоров'я, особливо лікарі, чинять грубе порушення медичної етики, а також злочин, у відповідності з діючими міжнародними документами, якщо вони займаються активно чи

пасивно діями, які являють собою участь чи співучасть у тортурах, чи інших жорстоких, нелюдських, чи таких, що принижують людську гідність типах поведження та покарання, або намовляють на їх здійснення, чи спроби їх здійснити.

Принцип 3

Працівники охорони здоров'я, особливо лікарі, чинять порушення медичної етики, якщо вони втягнуті у будьякі інші професійні відношення з ув'язненими чи затриманими особами, метою яких є виключно обстеження, охорони чи покращення їх фізичного чи психічного здоров'я.

Принцип 4

Працівники охорони здоров'я, особливо лікарі, чинять порушення медичної етики, якщо вони:

а) Застосовують свої знання та досвід для сприяння проведенню допиту ув'язнених та затриманих осіб таким чином, що це може негативно вплинути на фізичне чи психічне здоров'я або стан таких ув'язнених чи затриманих осіб та не узгоджується з відповідними міжнародними документами;

в) посвідчують чи беруть участь у посвідченні того, що стан здоров'я ув'язнених чи затриманих осіб дозволяє піддавати їх будь-якій формі поведження чи покарання, що може мати негативний вплив на їх фізичне чи психічне здоров'я і що не узгоджується з відповідними міжнародними документами, або в іншій формі беруть участь у застосуванні будь-якого такого поведження чи покарання, яке не узгоджується з відповідними міжнародними документами.

Принцип 5

Участь працівників охорони здоров'я, особливо лікарів, у будь-якій процедурі гамівного характеру по відношенню до ув'язненої чи затриманої особи є порушення медичної етики, якщо тільки воно не продиктоване чисто медичними критеріями як необхідне для охорони фізичного чи психічного здоров'я або безпеки самої ув'язненої чи затриманої особи, інших ув'язнених чи затриманих осіб або персоналу охорони і не створюють загрози його фізичному чи психічному здоров'ю.

Принцип 6

Не може бути жодних відхилень від вище викладених принципів на жодних підставах, включаючи надзвичайний стан

1) Див. Декларацію про захист усіх осіб від тортур та інших жорстоких нелюдських чи таких, що принижують гідність, типів поведження та покарання (резолюція 3452 (xxx), додаток).

2) Зокрема, із Загальною декларацією прав людини (резолюція 217 А (III), міжнародними пактами про права людини (резолюції 2200 А (xxx), Додаток), Декларацією про захист всіх осіб від тортур та інших жорстоких, нелюдських чи таких, що принижують гідність, типів поведження та покарання (резолюція 3452 (xxx), Додаток) та мінімальними стандартами правилами поведження, ув'язненими (Перший Конгрес Організацій Об'єднаних Націй із запобігання злочинності та поведження з правопорушниками: доповідь секретаріату (видання Організації Об'єднаних Націй, у продажу під N R 1956, IV.4) Додаток 1.А)